

GREAVES, Sofia; WALLACE-HADRILL, Andrew (eds.), *Rome and the colonial city. Rethinking the grid*, Oxbow, Haver-town, 2022, 433 pàgs. [17 x 24].

Habitualment, quan es fa recerca sobre la nostra història, l'investigador es sol trobar davant la descomunal varietat de temàtiques, casos d'estudi i punts de vista pròpia dels milers de cultures i estats pre-

sents i passats. Fins i tot així, però, hi ha un element que, en major o menor mesura, sempre ha tingut un tractament preferent durant els darrers segles de recerca històrica: la ciutat. No han estat pocs els estudis globals dedicats a aquest element clau en el desenvolupament de les nostres societats industrialitzades¹ un interès que ha traspassat la sovint infranquejable barrera del món acadèmic i s'ha convertit en un habitual de la divulgació, tant històrica². Tot i això, malgrat els esforços fets en aquest sentit, la forta càrrega simbòlica i ideològica de l'urbanisme³ ha posat en perill la correcta (i objectiva) interpretació d'aquest fenomen, fet que es fa manifest en dos grans problemes: l'enfocament eurocèntric i la desestimació de models alternatius d'hàbitat, tals com pobles, poblament dispers o nuclis policèntrics. Tot i això, ja sigui per necessitat editorial o per convicció acadèmica, des de fa dècades s'ha arribat a la conclusió que un dels enfocaments més efectius per entendre el fenomen urbà, amb uns 10.000 anys de trajectòria, és el diacrònic i macroescalar.

Aquest és precisament l'enfocament del projecte finançat per l'*European Research Council* que ha donat peu a aquest llibre, "*Impact of the Ancient city*" (nº 693418), i que ha donat com a resultat tres grans publicacions finals, "*Cities as palimpsests? Responses to Antiquity in Eastern Mediterranean Urbanism*"⁴, "*Remembering and Forgetting the Ancient City*"⁵ i "*Rome and the Colonial City: Rethinking the grid*". Aquest darrer té com a objectiu explorar les deficiències de la narrativa colonialista sobre la ciutat clàssica i explora els ideals articulats pels fundadors de les ciutats antigues i els seus successors moderns (Part 1). Addicionalment, vol cercar noves proves de fonaments colonials romans per reavaluar els seus objectius (Part 2), i considera

¹ Chandler, 1987; Delfante, 1997; Gates, 2003; Hansen, 2006; Clark, 2013.

² Norwich, 2016; Wilson, 2020; Woolf, 2020.

³ Glaeser, 2011.

⁴ Fowden et al., 2022

⁵ Martínez, Ottewill-Soulsby, 2022.

les moltes maneres en què l'urbanisme postclàssic revisita el model romà amb una reapropiació constant de la idea de la *civitas Romana* (Part 3).

Com ja s'ha deixat entreveure més amunt, el llibre té tres seccions principals. La primera està dedicada a les quadrícules i els ideals des de les *apoikiai* gregues del segle VII a.C. fins les colonitzacions de l'Edat Moderna. I. MALKIN (*Reflections on egalitarianism and the foundation of Greek poleis*) inicia aquest apartat amb una reflexió al voltant del concepte de l'adjudicació de terres i el concepte d'igualtat entre els colons, mentre que, al següent capítol, A. WALLACE-HADRILL (*Ancient ideals and modern interpretations*) analitza els diferents ideals presents en el concepte greco-romà de ciutat, i com la xarxa urbana els representava i, al mateix temps, condicionava. Pel que fa al període medieval, K. D. LILLEY (*Ruling the realm: Sovereign spaces and the spatial ordering of medieval towns*) i S. OTTEWILL-SOULSBY (*Making men and cities: Francesc Eiximenis on the reasons for city-founding*) estudien el paper del poder del Rei i del Cristianisme com a elements tant conceptuals com materials que donen forma, de nou, espiritual però també física a les noves fundacions. La Part 1 es tanca amb els capítols de J. MARTÍNEZ JIMÉNEZ i S. OTTEWILL-SOULSBY (*Ancient cities in new worlds: Neo-Latin views and classical ideals in the sixteenth century*), sobre la interacció entre la ortogonalitat de les ciutats prehistòriques i els valors urbanístics clàssics portats pels conqueridors castellans, seguit pel de E. ZYCHOWICZ-COGHILL (*Ideals of the city in the early Islamic foundation stories of Kufa and Baghdad*), que analitza el paper simbòlic de les noves colònies dels àrabs envers els nuclis preexistents, i finalment el treball de R. ROSE-REDWOOD (*The grid enframed: Mapping the enframings of the North American grid*), dedicat als "redissenys" de l'ideal romà de ciutat durant el procés de colonització a Amèrica del Nord.

La segona part està dedicada a la colonització romana i a l'experimentació urbana, i proporciona, més que reflexions teòriques, casos d'estudi concrets. A. MORIGI (*Urban settlement in Emilia Romagna: Between spontaneous development, grid-planning and post-antique adaptation*) i J. A. DUFTON (*The long-term aspects of urban foundation in the cities of Roman Africa Proconsularis*) mostren com un sistema ortogonal pot tenir un impacte gran i llarg, mentre que E. RIZOS (*No colonies and no grids: New cities in the Roman east and the decline of the colonial urban paradigm from Augustus to Justinian*) mostren la variabilitat tant en forma com en el temps dels sistemes colonials ortogonals a través del cas d'estudi del Mediterrani oriental. J. MARTÍNEZ JIMÉNEZ (*Foundational grids and urban communities in the Iberian Peninsula in antiquity and the Middle Ages*), per la seva banda, analitza el rol de les comunitats en les fundacions romanes d'Ibèria, mentre que M. MILLETT (*Town planning from Falerii to Isurium: Understanding and enhancing the archaeological evidence*) tanca la secció mostrant al lector com l'arqueologia permet entendre les fundacions planificades a través dels casos d'estudi de *Falerii* i *Isurium*.

La tercera i última secció es centra en el que en el món anglosaxó es denomina "reception", és a dir, com el món antic s'ha percebut, interpretat i utilitzat per societats posteriors a aquest. El concepte de colònia costanera, o *colonia maritima*, i la seva perduració com a concepte en els segles posteriors és el tema tractat per F. VERMEULEN (*From Potentia to Porto Recanati: The Roman coastal colony and its modern legacy*), mentre que l'ús del model romà en colònies d'entre els segles XII i XIV ho

és del de W. BOEREFIJN (*New towns of the twelfth to fourteenth centuries and the grid plan*). De cronologies més tardanes són els treballs de S. GREAVES (*Ildefonso Cerdà and the Eixample grid plan (1859). To be or not to be Rome?*), S. ENNAHID (*Searching for Rome: French colonial archaeology and urban planning in Morocco*) i R. CORMACK (*Planning the colonial capital: Khartoum and New Delhi*), que estudien la influència de models antics en la fundació (i “refundació”) de centres urbans tant a Europa com al món colonial africà i indi. Finalment, A. KALLIS (*Roma rediviva: The uses of romanità in Fascist-era urbanism*) revisita el conegut interès del feixisme italià pels elements més representatius del món romà.

Tot i estar en la actualment comuna categoria de llibres editats, fet que li atorga una notòria heterogeneïtat temàtica, aquest volum s’ha d’entendre com una part del tot que representa el ja esmentat projecte ERC, dedicat a un tema en voga des de fa com a mínim una dècada, la “reception”, però tanmateix molt necessari, especialment per un tema tant polititzat com el món antic. La varietat dels temes i enfocaments presentats és, però, una bona introducció a pràcticament tots els punts de vista des dels quals cal veure un fenomen tan global com l’urbanisme antic.

ARNAU LARIO DEVESA
CEIPAC – Universitat de Barcelona
alariode7@doct.ub.edu
ORCID ID.: 0000-0003-2090-6240

BIBLIOGRAFIA

- CHANDLER, Tertius *Four Thousand Years of Urban Growth: An Historical Census*, St. David’s University Press, Lewiston, 1987.
- CLARK, Peter (ed.), *The Oxford Handbook of Cities in World History*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- DELFANTE, Charles, *Grande histoire de la ville de la Mésopotamie aux Etats-Unis*. Armand Colin, Paris, 1997.
- GATES, Charles, *Ancient Cities. The archaeology of urban life in the Ancient Near East and Egypt, Greece, and Rome*, Routledge, London i New York, 2003.
- GLAESER, Edward D., *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier and Happier*, Penguin, London, 2011.
- HANSEN, Mogens Herman, *Polis. An Introduction to the Ancient Greek City-State*, Oxford University Press, Oxford, 2006.
- FOWDEN, Elizabeth Key; ÇAGAPTAY, Suna; ZYCHOWICH-COGHILL, Edward; BLANKE, Louise, *Cities as palimpsests? Responses to Antiquity in Eastern Mediterranean Urbanism*, Oxbow, Havertown, 2022.
- MARTÍNEZ JIMÉNEZ, Javier; OTTEWILL-SOULSBY, Sam, *Remembering and Forgetting the Ancient City*, Oxbow, Havertown, 2022.
- NORWICH, James Julius, *The Great Cities in History*, Thames and Hudson, London i New York, 2016.
- WILSON, Ben, *Metropolis: A History of the City, Humankind’s Greatest Invention*, Doubleday, New York, 2020.
- WOOLF, Greg, *The Life and Death of Ancient Cities: A Natural History*, Oxford University Press, Oxford, 2020.

